

การดูแล

สุขภาพสัตว์ปีก

โครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ISBN 974-7608-86-3

การดูแลสุขภาพสัตว์ปีก

ลิขสิทธิ์

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จัดพิมพ์โดย

กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์

ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทร. 0-2653-4493, 0-2653-4444 ต่อ 2431 โทรสาร 0-2653-4934

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

79 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2544 จำนวน 20,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2545 จำนวน 50,000 เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2545 จำนวน 10,000 เล่ม

ผู้เรียบเรียง

สัตวแพทย์หญิงนิตยา นิจถาวร

สัตวแพทย์หญิงคนารัตน์ หรินทรานนท์

สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์

โทร. 0-2653-4483, 0-2653-4444 ต่อ 4341, 4342, 4382

คำนำ

หนังสือการดูแลสุขภาพสัตว์ปีกเล่มนี้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดูแลจัดการฟาร์ม และการสุขภาพบาลเบื้องต้น รวมทั้งโรคสัตว์ปีกที่สำคัญ ดังนั้นผู้มีหน้าที่ในการดูแลสุขภาพสัตว์ปีก ควรจะมีพื้นฐานในการจัดการฟาร์มและการจัดการด้านสุขภาพตลอดทั้งความรู้เรื่องโรคของสัตว์ปีก เพื่อจะได้สามารถนำความรู้ในการควบคุม ป้องกันโรค อย่างถูกวิธี

หวังว่าเอกสารเล่มนี้ คงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีหน้าที่ดูแลสุขภาพสัตว์ปีก และเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก

กรมปศุสัตว์

สารบัญ

หน้า

การดูแลสุขภาพสัตว์ปีก	1
สิ่งที่ควรรู้ในการจัดการฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อที่สำคัญ	3
โรคไก่-เป็ดที่สำคัญ	9
โรคนิวคาสเซิล	11
โรคฝีดาษ	13
โรคหลอดลมอักเสบติดต่อ	14
โรคกัมโบโร (โรคไอปี้ดี).....	15
โรคมาร์ริกซ์	17
โรคหวัดติดต่อ	18
โรคติดเชื้อซัลโมเนลล่า	19
โรคกล่องเสียงอักเสบติดต่อ	20
โรกระบบทางเดินหายใจอักเสบเรื้อรัง	20
โรคคอหิพต์เปิด-ไก่	21
โรคกาฬโรคเป็ด	21
โรคไวรัสตับอักเสบในเป็ด	22
โรคพาร์โวไวรัส	23
โรคบิด	24
โรคพยาธิ	25
พยาธิภายนอก	25
พยาธิภายใน	25
พยาธินัยน์ตา	27
ข้อควรทราบในการทำวัคซีนสัตว์ปีก	29
การใช้วัคซีนป้องกันโรคระบาดของไก่-เป็ด	32
ข้อควรคำนึงก่อนจะทำวัคซีนไก่-เป็ด	33
เอกสารประกอบการเรียบเรียง	34

การดูแลสุขภาพสัตว์ปีก

ลักษณะการเลี้ยงสัตว์ปีกของเกษตรกร ได้แก่ ไก่เนื้อ เป็ดเนื้อ ไก่ไข่ หรือเป็ดไข่ ซึ่งเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่จะเลี้ยงเป็นอาชีพเสริม โดยเฉพาะไก่ มีการเลี้ยงกันอย่างกว้างขวางมาแต่ในอดีต โดยเกือบทุกครัวเรือนจะนิยมเลี้ยงไก่ไว้ เพื่อเป็นอาหาร และเป็นรายได้เสริมจากการนำไก่และไข่ไปขายสามารถเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว

ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในด้านการดูแลจัดการฟาร์ม เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเลี้ยงสัตว์ปีก การเลี้ยงในสิ่งแวดล้อมที่มีการสุขาภิบาลดี มีน้ำสะอาดกินตลอดเวลา อาหารสัตว์มีคุณภาพ มีอุปกรณ์ให้น้ำและอาหารพอเพียง และมีการให้วัคซีนป้องกันโรคอย่างเหมาะสม โอกาสการเกิดโรคน้อยลง ซึ่งในการเลี้ยงปีก จะมีพื้นฐานการจัดการด้านการสุขาภิบาลที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นในเอกสารนี้จะมีรายละเอียดของการจัดการในการเลี้ยงไก่เนื้อ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของเกษตรกรผู้ที่สนใจจะเลี้ยงสัตว์ปีก การเลี้ยงไก่เนื้อในปัจจุบันต้องมีการจัดการที่ดี ซึ่งขึ้นกับปัจจัยต่างๆ เหล่านี้

1. โรงเรือน ควรสร้างบนที่สูง เพื่อการระบายน้ำ และอากาศที่ดี พื้นที่ของโรงเรือนต้องเหมาะสมกับจำนวนไก่ที่เลี้ยง
2. อุปกรณ์ ได้แก่ ที่ให้น้ำ ที่ให้อาหาร พัดลม และอุปกรณ์ต่างๆ ควรมีจำนวนเหมาะสมกับขนาดของโรงเรือนและจำนวนไก่ที่เลี้ยง
3. การทำความสะอาด และการฆ่าเชื้ออย่างมีประสิทธิภาพหลังจากการขายไก่แต่ละรุ่น และมีการพักโรงเรือนก่อนนำไก่รุ่นต่อไปเข้ามาเลี้ยง

4. การดูแลลูกไก่ในระยะก โดยเฉพาะสัปดาห์แรก เป็นระยะที่ต้องดูแลเป็นพิเศษ เพราะลูกไก่เดินทางมาจากโรงฟักจะเครียดอ่อนเพลีย และขาดน้ำ จึงเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคต่างๆ ที่อาจหลงเหลืออยู่ในโรงเรือน หรือจากไก่ตัวอื่นๆ ที่มาด้วยกัน จึงต้องดูแลไก่ให้อยู่ในที่อบอุ่นพอเหมาะ มีน้ำ และอาหารพร้อม และกระจายสม่ำเสมอทั่ววงก

5. การปรับอุณหภูมิ เมื่อไก่โตขึ้น ไก่ต้องการความอบอุ่นน้อยลง จึงต้องปรับอุณหภูมิในวงก โดยการยกกกสูงขึ้น หรือ กกเฉพาะเวลากลางคืน ซึ่งอากาศเย็น

6. การระบายอากาศ เพื่อลดความชื้น และก๊าซแอมโมเนียภายในโรงเรือน เพราะระดับแอมโมเนียสูง ทำให้เกิดการระคายเคืองต่อระบบหายใจของไก่ ทำให้ไก่ไวต่อการติดเชื้อโรคต่างๆ

7. มีน้ำสะอาดให้ไก่กินตลอดเวลา ทำความสะอาดกระดักน้ำหรือรางน้ำสม่ำเสมอทุกวัน ถ้าเป็นไปได้ควรเก็บตัวอย่างน้ำส่งตรวจคุณภาพน้ำเป็นครั้งคราว

8. อาหารสัตว์ ควรเลือกอาหารที่มีคุณภาพดี เพื่อไก่จะได้รับสารอาหารอย่างครบถ้วน และเจริญเติบโตได้เต็มที่

9. การควบคุมโรค มีโปรแกรมการใช้วัคซีนป้องกันโรคที่เหมาะสมตามสภาวะการระบาดของโรคในแต่ละท้องถิ่น

10. การจับไก่ขายหรือส่งโรงฆ่า ควรทำด้วยความระมัดระวัง ควรขนอุปกรณ์ที่ใช้เลี้ยงไก่ออกจากโรงเรือนก่อน และควรจับไก่ในเวลากลางคืน เพื่อให้ไก่ตื่นตกใจ ควรหลีกเลี่ยงความรุนแรง และอย่าบีบคอไก่ เพราะจะทำให้ไก่ช้ำ หรือตายได้

สิ่งที่ควรรู้ในการจัดการฟาร์มเลี้ยงไก่เนื้อที่สำคัญ

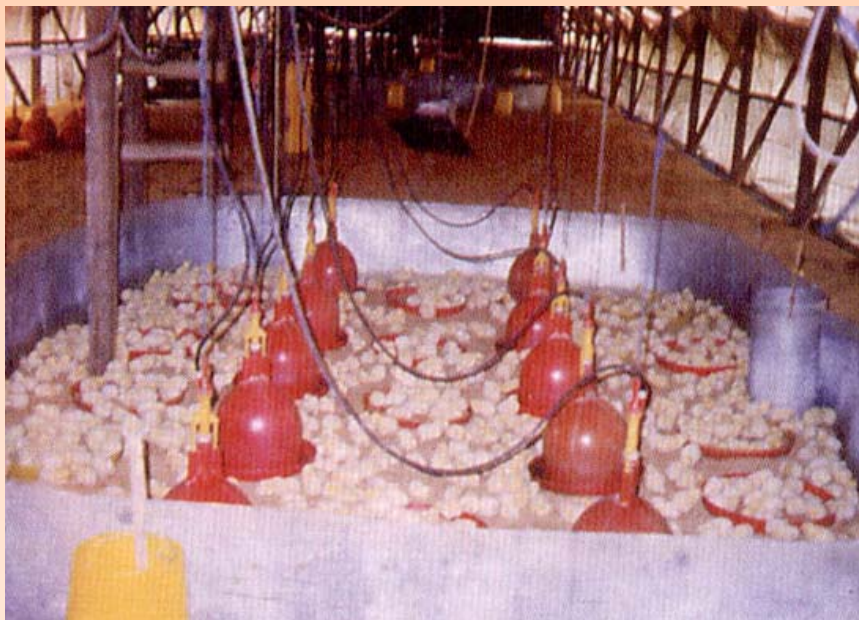

ภายในโรงเรือนเลี้ยงไก่เนื้อ ต้องมีอุปกรณ์ให้อาหาร
และน้ำ อย่างเพียงพอ

โรงเรือน

- ควรพักโรงเรือน 2 สัปดาห์ก่อนนำไก่รุ่นใหม่เข้ามาเลี้ยง
- วัสดุรองพื้นควรใช้แกลบหรือขี้เลื่อยที่สะอาดไม่แฉงหรือไม่ชื้นจนเกินไป หนาประมาณ 5-10 ซม. ความชื้นของวัสดุรองพื้นต้องไม่เกิน 40% ถ้าวัสดุรองพื้นเปียกหรือชื้นมากจะทำให้เกิดเชื้อราได้ ไม่ใช้วัสดุรองพื้นเก่าที่ใช่แล้วมาใช้ซ้ำอีก
- โรงเรือนควรตั้งอยู่บนที่สูงและแห้ง ถ้าตั้งอยู่บนเนินให้สูงจากพื้นประมาณ 30 ซม. ทิศทางโรงเรือน มีความยาวในแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก

- มีการถ่ายเทอากาศดี แต่ต้องระวังช่วงมีฝนหรือมีลมโกรก โดยเฉพาะในช่วงลูกไก่อยู่ในระยะยก ควรมีม่านที่ใช้ป้องกันฝนและกันลมโกรกได้ดี

โรงเรือนเลี้ยงไก่ในช่วงกกลูกไก่ จะต้องปิดพื้นที่ทั้งหมด เพื่อไม่ให้ลมตีขึ้นมา และปิดม่านจนจรดแนวชายคา เพื่อไม่ให้ลมโกรกเข้ามา

- อุณหภูมิในการกกลูกไก่ในวงก

อายุไก่	อุณหภูมิ	หมายเหตุ
1-7 วัน	32-35 °C	ให้สังเกต ถ้าอุณหภูมิยกเย็นเกินไป ลูกไก่จะสุมกันกลางวงก ถ้าร้อนเกินไป ลูกไก่จะหนีไปอยู่ที่ขอบวงก
8-14 วัน	29-32 °C	
15-21 วัน	26-29 °C	

โรงเรือนมีฉนวนใต้หลังคา หรือมีฝ้า วัสดุอาจเป็นโฟม จาก หรือแผ่น
ช่วยลดความร้อนจากหลังคาลงได้บ้าง

น้ำ

น้ำมีความสำคัญต่อชีวิตไก่มาก ดังนั้นควรคำนึงถึงคุณภาพน้ำ ดังนี้

- ความเป็นกรด-ด่าง สภาพความเป็นกรด-ด่างของน้ำที่เหมาะสมควรอยู่ที่ 6.4-8.5 ถ้าน้ำมีค่าความเป็นกรด-ด่าง ต่ำกว่า 6.3 มีผลทำให้ไก่โตช้า
- น้ำมีแร่ธาตุมากเกินไป มีผลทำให้รสชาติของน้ำเปลี่ยนไป แร่ธาตุบางอย่างจะจับตัวกับยาปฏิชีวนะที่ละลายในน้ำ ทำให้การให้ยาไม่ได้ผล
- น้ำที่ปนเปื้อนเชื้อแบคทีเรีย ไม่ว่าจะมากหรือน้อย มีผลต่อการเจริญเติบโตของไก่ทั้งสิ้น การบำบัดน้ำเพื่อกำจัดแบคทีเรีย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยการบำบัดด้วยคลอรีนก่อน (น้ำที่บำบัดด้วยคลอรีนห้ามใช้ในการละลายวัคซีนให้ไก่กิน เพราะคลอรีนที่ยังหลงเหลืออยู่ในน้ำ จะทำลายไวรัสในวัคซีนได้ ถ้าจะใช้ควรพักน้ำที่บำบัดด้วยคลอรีนไว้ประมาณ 3 วันก่อน)

ควรมีน้ำสะอาดให้ไก่กินอย่างเพียงพอ

- ไก่เล็ก 10 ตัว ใช้รางน้ำยาว 20 เซนติเมตร หรือกระป๋องน้ำ 1 ใบ ต่อลูกไก่ 50 ตัว
- ไก่รุ่น 10 ตัว ใช้รางน้ำยาว 50 เซนติเมตร
- ไก่ใหญ่ 10 ตัว ใช้รางน้ำยาว 1 เมตร

ปรับระดับความสูงของนippleเปิดให้น้ำ ตามอายุไก่

อาหารสัตว์

- ควรเป็นอาหารใหม่ เก็บไม่เกิน 7 วัน เม็ดอาหารมีขนาดสม่ำเสมอ ปราศจากเชื้อรา
- การเก็บรักษาอาหาร ไม่ควรกองไว้กับพื้น หรือติดฝาผนัง เพื่อหลีกเลี่ยงความชื้น และควรมีไม้รองให้สูงจากพื้นพอสมควร ควรอยู่ในที่มืดชื้น ไม่มีนก หนู หรือแมลงมากัดกิน
- ควรมีอุปกรณ์ให้อาหารเพียงพอ กระจายสม่ำเสมอ อย่าใส่อาหารเต็มถาด จะทำให้อาหารหกหล่น ซึ่งจะทำให้สิ้นเปลือง ช่วงไก่เล็กให้เดิมอาหารครั้งละน้อยๆ วันละหลายครั้ง (4-5 ครั้ง) เพื่อกระตุ้นการกินอาหาร และป้องกันลูกไก่หิวเขี้ยวอาหารเล่น

การจัดเก็บถั่วอาหารเพื่อป้องกันการกีดแทะของหนูและแมลง

การปรับระดับความสูงของถั่วอาหารเพื่อป้องกันไก่คุ้ยเหย้าอาหาร

- สูตรอาหาร จะเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของไก่เนื้อ ในช่วงอายุต่างๆ เมื่อไก่โตขึ้น ไก่ต้องการโปรตีนลดลงกว่าตอนเป็นไก่เล็ก แต่ต้องการอาหารที่ให้พลังงานจำพวกคาร์โบไฮเดรตเพิ่มขึ้น

อาหารไก่เนื้อ ระยะแรก ใช้เลี้ยงไก่ตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 3 สัปดาห์ มีโปรตีนไม่น้อยกว่า 21%

อาหารไก่เนื้อ ระยะเติบโต ใช้เลี้ยงไก่ตั้งแต่อายุ 3-6 สัปดาห์ มีโปรตีนไม่น้อยกว่า 19%

อาหารไก่เนื้อ ระยะทำไข่ ใช้เลี้ยงไก่ตั้งแต่อายุ 6 สัปดาห์ขึ้นไป มีโปรตีนไม่น้อยกว่า 17%

- ปริมาณอาหารที่กิน เนื่องจากต้นทุนอาหารเป็นต้นทุนที่สูงของเลี้ยงไก่เนื้อ ประมาณ 60% ของต้นทุน ซึ่งอัตราการเจริญเติบโตของไก่เนื้อ สูงสุด เมื่อไก่อายุ 6 สัปดาห์ หลังจากนั้น อัตราการเจริญเติบโตจะช้าลง แม้ว่าไก่จะได้รับอาหารเพิ่มขึ้นก็ตาม ดังนั้น เมื่อเลี้ยงไก่ต่อไป 6-7 สัปดาห์ ไก่จะมีน้ำหนักเฉลี่ยที่ 2 กิโลกรัมต่อตัว เกษตรกรจึงควรรีบขายออกเมื่อไก่มีอายุ 6-7 สัปดาห์ขึ้นไป โดยพิจารณาให้ไก่มีน้ำหนักที่เหมาะสมตามที่ตลาดต้องการ

การให้ยาและวิตามิน

- ภาวะปกติ ลูกไก่ที่สมบูรณ์ ไม่จำเป็นต้องให้ยาหรือวิตามินใดๆ การให้น้ำตาลที่มีกลูโคสเป็นส่วนประกอบ ทำให้ลูกไก่ดูดซึมนำไปใช้ได้เลย มีส่วนช่วยลดปัญหาไก่ตายเนื่องจากน้ำตาลในเลือดต่ำ อาจให้วิตามินเพื่อเสริมสิ่งที่ร่างกายไก่ต้องการ

- การให้ยาเพื่อป้องกันและรักษาโรค จะต้องมีการหยดยาก่อนขายไก่ เพื่อให้ไก่ที่ขายออกปลอดจากยาที่ตกค้างในเนื้อไก่ หรืออวัยวะต่างๆ ช่วยเพิ่มความปลอดภัยของผู้บริโภค โดยให้หยดยาตามระยะเวลาของใบกำกับการใช้ยาชนิดนั้นๆ กำหนด

ทำความสะอาดโรงเรือนให้เสร็จและฉีดพ่นด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค

โรคไก่-เปิดที่สำคัญ

เกษตรกรควรมีความรู้ในเรื่องของโรคไก่-เปิดที่สำคัญ รวมทั้งวิธีการป้องกันโรคโดยการใช้วัคซีน ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป นอกเหนือจากโรคต่างๆ ในไก่-เปิดที่เกษตรกรควรทราบแล้ว พบว่ายังมีส่วนปลีกย่อยที่มีความสำคัญที่เกษตรกรผู้เลี้ยงสามารถเข้าใจ และทราบได้ถึงสุขภาพของไก่-เปิดที่เลี้ยงนั้นคือ สภาพภายนอกตัวสัตว์ที่เกษตรกรสามารถเห็นได้ เพียงแต่เพิ่มความใส่ใจต่อสัตว์ที่เลี้ยง คอยหมั่นสังเกตความผิดปกติบนตัวสัตว์ เมื่อใดก็ตามสัตว์ที่เลี้ยงไว้ มีสภาพแตกต่างไปจากสภาพสัตว์ในยามปกติ จะเปรียบเสมือนสัญญาณเตือนบ่งบอกความผิดปกติที่เกิดขึ้น เกษตรกรต้องเตรียมการป้องกันเสียแต่เนิ่นๆ และพยายามหาคำตอบ หรือสาเหตุให้ได้ว่าไก่-เปิดที่เลี้ยงไว้มีความผิดปกติจากอะไร และรีบทำการแก้ไขแต่ถ้าไม่ทราบสาเหตุควรรีบปรึกษาสัตวแพทย์เพื่อไม่ให้ปัญหานั้นลุกลามออกไป สภาพที่บ่งบอกถึงความผิดปกติในฝูงไก่-เปิดที่สำคัญ ได้แก่

ไก่อ-เปิด ที่มีสุขภาพสมบูรณ์	ไก่อ-เปิดที่มีสภาพบ่งบอกถึง ความผิดปกติ
1. เดิน นั่ง แยกกระจายกัน 2. ส่งเสียงตามปกติ 3. สนใจสิ่งแวดลอม 4. ไบหน้า หงอน และเหนียงปกติ 5. ดาวาว สะอาด 6. จมูกแห้งสะอาด 7. คอตั้งตรง แข็งแรง 8. ลำตัวสมส่วน ออกเต็ม 9. ขาดตรง ยืนได้ส่วน แข็งแรง 10. ขน เรียบเป็นเงางาม 11. ผิวหนังเรียบ มีตุ่มขนปกติ สือออกชมพูอ่อนเรื่อ ๆ 12. อุจจาระสีปกติ เหลวเล็กน้อย ไม่มีเลือดปน 13. เปอร์เซ็นไข่ปกติ	1. นั่งหรือนอนสุมกัน, ไม่ค่อยลุกเดิน 2. มีเสียงไอ จาม หรือเจ็บผิดปกติ 3. ไม่สนใจสิ่งแวดลอม 4. หน้าบวม, เนียงบวม, หงอนเป็นสะเก็ด ย่นและซีด, หงอนเป็นเม็ดตุ่ม 5. ดาบอด, มีน้ำตาไหล, ขนรอบตาเปียก, ตาบวมอักเสบ, ขอบตาดำไม่เรียบ 6. มีน้ำมูก 7. คอเป็นอัมพาต, คอบิดหมุน, คอพับลง ได้ท้องหรือหงายขึ้น 8. ลำตัวซูบผอม กระดูกหน้าอกแหลม, กล้ามเนื้อสันกระดูก 9. ขาเป็นอัมพาต (ข้างหนึ่งเหยียดไปข้างหน้า อีกข้างหนึ่งเหยียดไปข้างหลัง), ขาเป็น อัมพาตทั้ง 2 ขา, ขาอ่อน นอนหมอบ ไม่มี กำลัง, ข้อขาบวม, กระดูกขาหนาขยายใหญ่, หน้าแข้งซีด 10. ขนยุ่งไม่เป็นระเบียบ, ขนรอบทวารหนัก เปียก, ขนร่วง มีบาดแผลจากการจิกตีกัน 11. เกิดเม็ดตุ่มขยายใหญ่ตามผิวหนัง, มีจุด เลือดออกสีดำนคล้ำ, ผิวหนังมีสีซีด 12. ถ่ายเป็นเลือดสด, ถ่ายเป็นน้ำปนมูกเลือด, ถ่ายเป็นน้ำสีขาว, อุจจาระเป็นสีเขียว, พบ ชิ้นสีเหลี่ยมในอุจจาระ 13. เปอร์เซ็นไข่ตกอย่างกะทันหัน หรือลดลง โดยไม่ทราบสาเหตุ

นอกเหนือจากความผิดปกติต่าง ๆ จะสามารถบ่งบอกถึงสุขภาพสัตว์ เกษตรกรยังสามารถใช้สภาพภายนอกตัวสัตว์ เป็นตัวบ่งบอกได้ว่า ไก่-เป็ด นั้น ๆ มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง พร้อมทั้งจะให้วัคซีนได้ในเวลานั้นหรือไม่ สำหรับ โรคระบาดในไก่-เป็ด ที่สำคัญนั้น ที่เกษตรกรควรทราบมีดังนี้

โรคนิวคาสเซิล

เป็นโรคระบาดที่มีความสำคัญมาก เพราะมีการระบาดติดต่อกันอย่างรวดเร็ว และทำให้ไก่ตายเป็นจำนวนมาก ยังพบว่า นกกระทา นกพิราบ นกยูง เป็ด ห่าน เป็นโรคได้ แต่นกกระเจือกและนกป่าอีกหลายชนิดเป็นพาหะของโรค ได้อย่างดี

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัส ซึ่งมีความรุนแรงแตกต่างกัน ดังนั้น ความรุนแรงของโรคที่ทำให้เกิดความเสียหายจึงแตกต่างกัน

การติดต่อ ไก่ได้รับเชื้อโดยการหายใจหรือโดยการกินอาหารหรือน้ำ ที่มีเชื้อปนเปื้อน

อาการ ไก่ป่วยแสดงอาการแตกต่างกันตามความรุนแรงของเชื้อไวรัส อาการป่วยโดยทั่วไปจะแสดงอาการทางระบบหายใจ และร่วมกับอาการทางระบบประสาท โดยไก่จะหายใจลำบาก อ้าปากหายใจ คอบิด บางตัวเดินหมุนเป็นวง บางตัวมีอาการทางระบบทางเดินอาหาร เช่น ท้องเสีย อุจจาระเป็นสีเขียว ไก่จะตายภายใน 2-3 วัน

ไก่ป่วยอาจจะมีอาการทางประสาท เช่น คอบิด

การป้องกันและรักษาโรค เนื่องจากสาเหตุของโรคเกิดจากเชื้อไวรัส จึงไม่มียารักษาโรคได้โดยตรง การดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรือนให้สะอาด อยู่เสมอ ป้องกันมิให้สัตว์อื่นเข้าในโรงเรือน การให้อาหารที่ดีและมีคุณภาพ เพื่อให้ไก่มีสุขภาพแข็งแรง รวมทั้งจำเป็นต้องใช้วัคซีนป้องกันโรค ซึ่งปัจจุบัน กรมปศุสัตว์ได้ผลิตวัคซีนป้องกันโรค 2 ชนิดด้วยกัน คือ

1. วัคซีนนิวคาสเซิลเชื้อเป็น สเตรน ลาโซต้า โดยการหยอดตา หรือ หยอดจมูก ตัวละ 1 หยด

- ไก่เนื้อ ให้ครั้งแรกอายุ 7-10 วัน และครั้งที่ 2 เมื่ออายุ 3-4 สัปดาห์
- ไก่ไข่ หรือไก่พันธุ์ ให้ครั้งแรก และครั้งที่ 2 เหมือนไก่เนื้อ ครั้งที่ 3 เมื่ออายุ 6-8 สัปดาห์ และให้ซ้ำทุก 2 เดือน

2. วัคซีนนิวคาสเซิลเชื้อตาย สเตรน ลาโซต้า โดยการฉีดเข้า กล้ามเนื้ออก หรือใต้ผิวหนังบริเวณคอ ตัวละ 0.5 มล. ฉีดในไก่ไข่และ ไก่พันธุ์ อายุ 18-22 สัปดาห์

โรคฝีดาษ

เป็นโรคที่เกิดขึ้นได้กับสัตว์ปีกทุกชนิด พบบ่อยในไก่และไก่งวง อาจพบได้บ้างในเป็ด ห่าน นกกระทา ตลอดจนนกอื่นๆ เช่น นกพิราบ นกคีรีรูปน

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัส

การติดต่อ เชื้อไวรัสจะติดต่อโดยตรงจากตัวป่วยไปตัวอื่นๆ โดยผ่านเข้าทางบาดแผล และที่สำคัญมีขี้เป็นพาหะนำเชื้อโรค

อาการของโรค ในช่วงแรกที่เป็นโรคจะไม่พบเห็นอาการใดๆ จนกว่าจะมีรอยโรคที่ผิวหนัง โดยลักษณะของโรค มี 2 แบบ คือ

ลักษณะชัดเจนของฝีดาษแห้ง คือ ลักษณะเป็นตุ่มคล้ายหูด หรือเป็นสะเก็ดสีน้ำตาล พบที่บริเวณหน้า หงอน เหนียง ขา

รอยโรคของฝีดาษเปียก คือ บริเวณเนื้อตายสีเหลืองเป็นหย่อมๆ บนเยื่อในปาก คอและหลอดลม ซึ่งถ้ามีมากที่หลอดลม จะทำให้ไก่ตาย เนื่องจากหายใจไม่ออก

1. ฝีดาษแห้ง ไก่ส่วนใหญ่มักเกิดโรคฝีดาษแห้ง ซึ่งภายหลังไก่ได้รับเชื้อ 4-10 วัน จะเกิดตุ่มฝีดาษ มีลักษณะคล้ายหูดเกิดขึ้นตามผิวหนัง บริเวณที่ไม่มีขน เช่นตามบริเวณหน้า หงอน เหนียง หนังตา และขา เริ่มแรกเป็นตุ่มเล็กๆ ต่อมาจะค่อยๆ ใหญ่ขึ้น ที่หัวของฝีดาษจะเป็นแผลมีสะเก็ดสีน้ำตาลคลุมอยู่ ต่อมาจะแห้งและลอกหลุดออกไป ไก่ที่เป็นโรคฝีดาษแห้งพบว่าเติบโตช้า ถ้าเป็นไก่ไข่ ไข่จะลดลง แต่อัตราการตายของโรคนี้ต่ำ

2. ฝีดาษเปื่อย เป็นชนิดที่มีเม็ดตุ่มขาวใสที่เชื่อมภายในปาก ลำคอ แล้วขยายใหญ่กลายเป็นสีเหลือง การอักเสบอาจลุกลามเข้าสู่ไซนัส กลัองเสียง ทำให้ไข้อาเจท้องอืด กินอาหารไม่ได้ อาจถึงตายได้

การป้องกันและรักษาโรค

1. ในการเลี้ยงลูกไก่เล็ก ควรระวังอย่าให้ยุ่งกีด
2. โดยให้วัคซีนป้องกันโรคฝีดาษของกรมปศุสัตว์ ในไก่อายุระหว่าง 2-5 สัปดาห์ โดยการแทงปีกตัวละ 2 ครั้ง
3. ควรหมั่นสังเกตดูไก่เล็ก และรีบแยกลูกไก่ป่วยออกจากฝูงโดยเร็ว ส่วนในไก่พันธุ์ หรือไก่พื้นเมือง ถ้ามีตุ่มฝีเกิดขึ้น ควรใช้ทิงเจอร์ไอโอดีน ทาจะช่วยให้ตุ่มฝีหายได้เร็วขึ้น

โรคหลอดลมอักเสบติดต่อ

เป็นโรคติดต่อทางระบบหายใจ เป็นได้ในไก่ทุกอายุ แต่โรคจะรุนแรงในลูกไก่ ส่วนไก่ใหญ่ไม่แสดงอาการป่วย แต่อัตราไข่จะลด

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัส

การติดต่อ ไก่ได้รับเชื้อโดยการหายใจหรือจากการกินอาหารหรือน้ำ ที่มีเชื้อปน รวมทั้งอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในฟาร์ม ไก่ป่วยจะเป็นตัวแพร่โรคได้ เนื่องจากมีเชื้อโรคอยู่ในตัวไก่ป่วยได้นาน

อาการของโรค ไก่ป่วยจะหายใจไม่ออก เวลาหายใจไก่อ้าปาก และมีเสียงครืดคราด ลูกไก่อาจตายเพราะมีน้ำเมือกอุดอยู่ในหลอดลม ส่วนในไก่ใหญ่ที่ป่วยเป็นโรคนี้อัตราการตายจะน้อย แต่จะมีผลกระทบต่อรังไข่ ทำให้ไข่ที่กำลังไข่ ไข่จะลดลงอย่างรวดเร็ว

ไก่ป่วยด้วยโรคหลอดลมอักเสบ แสดงอาการอา่ปากหายใจ
ตาและ ไซนัสบวม และมีน้ำมูก

การป้องกันและรักษาโรค ควรหมั่นทำความสะอาดโรงเรือนให้สะอาด อยู่เสมอ และให้อาหารที่มีคุณภาพเพื่อให้ไก่มีสุขภาพแข็งแรง รวมทั้งการให้วัคซีน ซึ่งจะเป็นวิธีป้องกันโรคที่ดีที่สุด โดยวัคซีนของกรมปศุสัตว์ ซึ่งเป็น สเตรนท้องถิ่น โดยการหยอดจมูก

- ไก่เนื้อ ให้ครั้งแรก เมื่ออายุ 5-7 วัน และครั้งที่ 2 เมื่ออายุ 2-3 สัปดาห์
- ไก่ไข่ ให้วัคซีนสองครั้งแรก เช่นเดียวกับในไก่เนื้อ ครั้งที่ 3 เมื่ออายุ 6-8 สัปดาห์ และให้ซ้ำทุก 3 เดือน

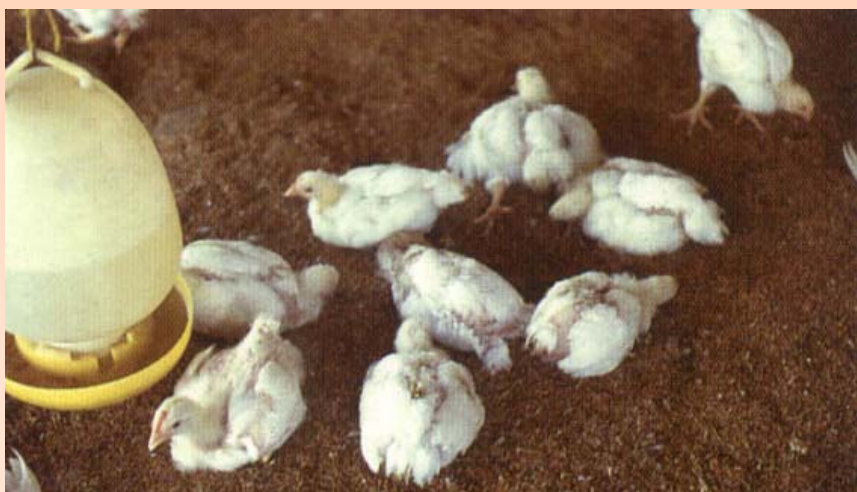
โรคกัมโบโร (โรคไอบีดี)

เป็นโรคติดต่อที่สำคัญในลูกไก่อายุ 3-6 อาทิตย์ ถ้ามีการติดเชื้อในลูกไก่อายุดำกว่า 2 อาทิตย์ จะไม่แสดงอาการป่วยให้เห็น แต่ทำให้ระบบการสร้างภูมิคุ้มโรคบกพร่อง

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัส ซึ่งมีความทนทาน สามารถมีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดีมาก

การติดต่อ ไก่จะได้รับเชื้อซึ่งปนเปื้อนจากสิ่งแวดล้อม อุปกรณ์ภายในโรงเรือน คน สัตว์พาหะ และยานพาหนะ

อาการของโรค ลูกไก่ที่เป็นโรคนี้อาจป่วยตายอย่างกะทันหัน บางรายแสดงอาการ หงอยซึม ไม่กินอาหาร อุจจาระขาวเป็นเมือก เปรอะบริเวณก้น ไก่มักตายภายใน 2-3 วัน หลังจากพบอาการ ไก่เริ่มตายตั้งแต่วันที่ 2-3 ของการป่วย การตายสูงขึ้นในวันที่ 4 และ 5 แล้วการตายจึงลดลง ถ้าไม่มีโรคอื่นแทรกซ้อน ไก่จะหายป่วยในเวลา 10 วัน

ไก่ป่วยด้วยโรคกัมโบโร

การป้องกันรักษาโรค ไม่มีวิธีการรักษาโรคโดยเฉพาะ วิธีป้องกันโรคที่ดีคือ การใช้วัคซีน โดยกรมปศุสัตว์มีวัคซีนสำหรับป้องกันโรคนี้ 2 ชนิด คือ

1. วัคซีนกัมโบโรเชื้อเป็น สเตรน ซี ยู วัน เอ็ม โดยการละลายน้ำให้ดื่ม

- ไก่เนื้อ ให้เมื่ออายุ 14 วัน ครั้งเดียว
- ไก่ไข่ ครั้งแรก เมื่ออายุ 14 วัน ครั้งที่ 2 อายุ 5 สัปดาห์

2. วัคซีนกัมโบโรเชื้อตาย สเตรน ซี ยู วัน เอ็ม โดยการฉีดเข้ากล้ามเนื้ออก หรือ ใต้ผิวหนังบริเวณคอ ตัวละ 0.5 มล. ฉีดในไก่อายุ 18-22 สัปดาห์

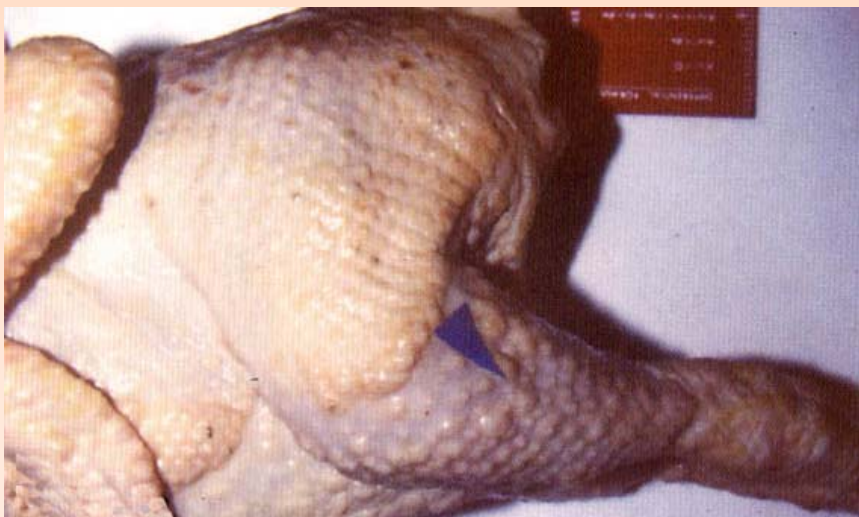
โรคมะเร็ง

เป็นโรคที่พบได้ทั้งในไก่เนื้อ ไก่ไข่ และไก่พันธุ์ มักพบเป็นในไก่อายุ 8-10 อาทิตย์ จะไม่พบโรคนี้ในไก่เล็กอายุต่ำกว่า 3 อาทิตย์

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัส

การติดต่อ โดยการหายใจเอาเชื้อไวรัสเข้าไป ตลอดทั้งคน และอุปกรณ์ที่ใช้เลี้ยงไก่จะเป็นตัวแพร่โรคได้

อาการของโรค ไก่ที่เป็นโรคจะเป็นอัมพาตของขา และปีก ทำให้ไก่เดินไม่ได้ ปีกตก ขาลาก อาจทำให้เกิดอาการคอบิด บางตัวขาบอด กินอาหารน้อย ท้องเสีย อัตราการเจริญเติบโตต่ำ

รอยโรคที่ผิวหนังของไก่ที่เป็นโรคมะเร็ง จะมีรูขุมขนขนาดใหญ่

การป้องกันและรักษาโรค ไม่มีวิธีรักษาโดยเฉพาะ การควบคุมป้องกันโรค โดยการเลี้ยงที่ถูกหลักสุขาภิบาล คัดเลือกพันธุ์ไก่ที่มีความต้านทานโรคนี้ การป้องกันโรคที่ดีโดยการใช้วัคซีนชนิดเชื้อเป็น

โรคหวัดติดต่อ

เป็นโรคติดต่อของระบบหายใจ มีการแพร่ระบาดของโรคค่อนข้างเร็ว พบบ่อยในไก่รุ่น และไก่โตเต็มที่แล้ว

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย

การติดต่อ ติดต่อกันโดยการหายใจ หรือกินอาหารและน้ำที่มีเชื้อปะปนอยู่ และจากการแพร่โรคของไก่ที่เป็นพาหะของโรค

อาการของโรค จะพบอาการบวมใต้ผิวหนังที่บริเวณหน้าและเหนียงเยื่อตาขาวอักเสบแบบมีเมือก ไก่จะมีน้ำมูกน้ำตาไหล จาม อาจมีแผ่นสีเหลืองคล้ายเนยเกิดขึ้นในปากและจมูก ถ้าเป็นมาก ตาจะแดง ใต้ตาบวม ลูกไก่อ้มก้น ยืนหลังตา ขนพอง เป็นมากๆ จะเกิดปอดบวม หรือมีโรคอื่นแทรกทำให้ไก่อายได้

ไก่แสดงอาการของระบบหายใจ หน้าบวม และมีน้ำมูกติดที่จมูก

การป้องกันและรักษาโรค ใช้หลักสุขาภิบาล เลี้ยงไก่ในที่ไม่อับทึบ หรือชื้นแฉะ เมื่อมีไก่อป่วย ควรปรึกษาสัตวแพทย์เพื่อให้ยาปฏิชีวนะ และแยกสัตว์ป่วยออกจากฝูง การป้องกันโรคโดยการฉีดวัคซีนเชื้อตาย

โรคติดเชื้อซัลโมเนลล่า

โรคที่เกิดจากเชื้อซัลโมเนลล่า ในสัตว์ปีก แบ่งได้เป็น 3 ชนิด

1. โรคอุจจาระขาว
2. โรคไทฟอยด์
3. โรคพาราไทฟอยด์

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย

การติดต่อ ติดต่อผ่านทางไข่ฟัก จากไก่และสัตว์ปีกชนิดอื่นที่เป็นพาหะของโรค จากวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มีการปนเปื้อนของเชื้อ

อาการของโรค หงอยซึม เบื่ออาหาร ท้องเสีย ลูกไก่ที่ฟักออกจากไข่ที่ติดเชื้อซัลโมเนลล่าจะอ่อนแอและตายในที่สุด อัตราตายสูงโดยเฉพาะไก่อายุน้อยกว่า 4 อาทิตย์ ไก่ที่รอดตายจะแคระแกร็น ไก่ใหญ่ไม่แสดงอาการป่วยให้เห็น แต่จะเป็นตัวพาหะของโรค

ลูกไก่ที่ติดเชื้อซัลโมเนลล่า มีอาการซึม ปีกตก ร่างกายขาดน้ำ ไม่มีแรง มีสีขาวยืดกัน

การป้องกัน มีการจัดการฟาร์มพ่อแม่พันธุ์ โรงฟัก และฟาร์มที่เลี้ยงสัตว์ปีกให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล มีการสุ่มตรวจเลือดไก่ที่ใช้เป็นพ่อแม่พันธุ์

การรักษา ใช้ยาซัลโฟนาไมด์ หรือยาปฏิชีวนะที่ออกฤทธิ์กว้าง

โรคกล่องเสียงอักเสบติดต่อ

เป็นโรคติดต่อทางระบบหายใจที่สำคัญโรคหนึ่งของไก่ มักพบเป็นในไก่รุ่นอายุตั้งแต่ 4 อาทิตย์ขึ้นไป

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัส

การติดต่อ ไก่ได้รับเชื้อโดยการหายใจหรือโดยการกิน ไก่ป่วยจะเป็นตัวแพร่โรค นาน 3 อาทิตย์

อาการของโรค ไอ จาม น้ำมูกไหล หายใจมีเสียงดังผิดปกติ บางรายมีเสมหะปนเลือด ออกจากจมูกหรือปาก ไก่มักตายเนื่องจากหายใจไม่ออก ถ้าเป็นไก่ไข่ ไข่จะลด

การป้องกันและรักษาโรค เนื่องจากไม่มียารักษาโดยตรง การป้องกันโดยใช้วัคซีนและมีการดูแลด้านสุขาภิบาลที่ดี

โรกระบบทางเดินหายใจอักเสบเรื้อรัง

เป็นโรคติดต่อของระบบทางเดินหายใจของสัตว์ปีก ซึ่งมีสภาพการเลี้ยงดูที่แออัด การถ่ายเทอากาศไม่ดี ทำให้มีโอกาสดูดเชื้อได้ง่าย ไก่ที่เป็นโรคนี้ จะทำให้คุณภาพซากลดลง การเจริญเติบโตไม่ดีเท่าปกติ

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย

การติดต่อ การติดเชื้อผ่านทางไข่ฟัก และการติดต่อของเชื้อจากไก่ป่วย หรือจากพาหะต่างๆ

อาการของโรค มีน้ำมูกไหล หายใจลำบาก อ้าปากหายใจ หายใจมีเสียงดัง บางครั้งไอ จาม ไก่เนื้ออาการรุนแรงมากกว่าไก่ไข่ กินอาหารน้อย น้ำหนักลด อาการป่วยจะรุนแรง ถ้ามีโรคแทรก

การป้องกันโรค โดยให้มีการสุขาภิบาลที่ดี มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก และป้องกันโรคโดยใช้วัคซีนกับไก่พ่อแม่พันธุ์

โรคหิวาต์เปิด-ไก่

เป็นโรคที่เกิดกับสัตว์ปีกทุกชนิด ในเป็ดจะมีอัตราการติดโรค และอัตราตายสูงกว่าไก่

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย

การติดต่อ โดยกินอาหารและน้ำที่มีเชื้อโรคปนอยู่ เชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายทางบาดแผล และหายใจเข้าไป ตลอดจนผ่านเยื่อหู เช่น เยื่อหูตา เยื่อหูจมูก

อาการของโรค ชนิดที่เป็นอย่างเฉียบพลันจะตายทันที โดยไม่แสดง

อาการท้องเสียเรื้อรัง

อาการป่วย บางรายแสดงอาการ เบื่ออาหาร กระหายน้ำ หงอนและเหนียงสีคล้ำกว่าปกติ ท้องเสีย สัตว์ปีกจะตายใน 2-3 วันต่อมา

ชนิดเรื้อรังจะเป็นการติดเชื้อเฉพาะแห่ง เช่น เหนียงบวม น้ำ มีสีแดงคล้ำ มีการบวม อักเสบตามข้อขา ข้อปีก หายใจไม่สะดวก

การป้องกันและรักษาโรค ควรรับปรึกษาสัตวแพทย์ เพื่อทำการควบคุม และรักษาโรค การป้องกันโรคโดยการฉีดวัคซีน ซึ่งกรมปศุสัตว์มีวัคซีนหิวาต์เปิด-ไก่ ชนิดเชื้อตาย สำหรับเป็ด ไก่ และห่าน โดยการฉีดเข้ากล้ามเนื้อ หรือใต้ผิวหนัง โดยใช้สำหรับฉีดสัตว์ที่มีอายุตั้งแต่ 3 สัปดาห์ ในครั้งแรก และฉีดซ้ำทุก 3 เดือน หรือตามความจำเป็น เมื่อมีโรคเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียง

โรคกาฬโรคเป็ด

เป็นโรคติดต่อร้ายแรงของเป็ด และสัตว์ปีกที่ชอบน้ำ โรคนี้เป็นได้กับเป็ดทุกอายุ มีอัตราตายสูง

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัส

การติดต่อ ติดต่อโดยตรงจากการสัมผัสกับเชื้อที่ปนเปื้อนสิ่งแวดล้อม เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ พาหนะขนส่งอาหาร และน้ำในลำคลอง

อาการของโรค เปิดป่วย จะมีอาการชาอ่อน ไม่มีแรง นอนหมอบ ท้องเสีย อุจจาระเหลวเป็นสีขาว หรือขาวปนเขียว น้ำมูกน้ำตาไหล นั้งตาหรี่ และชอบซุกตัวอยู่ในที่มืด เปิดจะตายภายใน 1-3 วัน

การป้องกันและรักษาโรค ไม่มียาสำหรับรักษาโรคนี้โดยตรง การจัดการด้านสุขาภิบาลจึงเป็นเรื่องสำคัญ

1. เมื่อทราบว่ามีโรคระบาดเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียง อย่าปล่อยเปิดลงเลี้ยงในริมน้ำลำคลอง หรือแหล่งน้ำที่เลี้ยงเปิด ควรนำเปิดไว้บนที่ดอน

2. ทำความสะอาดเล้าเปิด และบริเวณใกล้เคียงด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ และดูแลให้สะอาดอยู่เสมอ

3. ระงับการติดต่อเย็บเยียนระหว่างผู้เลี้ยงเปิด เครื่องมือ เครื่องใช้ ภาชนะใส่อาหารที่อาจนำเชื้อโรค แพร่ระบาดต่อไปได้

4. เปิดป่วยหรือตายด้วยโรคนี้ ไม่ควรนำออกไปที่อื่น เพราะจะทำให้โรคระบาดต่อไปได้ ให้กำจัดซากเปิดที่ตายด้วยการเผา หรือฝัง

5. โดยการใช้วัคซีนป้องกันโรค สำหรับวัคซีนของกรมปศุสัตว์เริ่มฉีดครั้งแรก เมื่อเปิดอายุ 3-4 สัปดาห์ ฉีดครั้งที่ 2 เมื่อเปิดอายุ 3 เดือน และครั้งที่ 3 เมื่อเปิดอายุ 6 เดือน หรือก่อนวางไข่ และฉีดซ้ำทุก 6 เดือน

โรคไวรัสตับอักเสบในเปิด

เป็นโรคระบาดที่มีความรุนแรงในลูกเปิด มักเกิดกับลูกเปิดอายุต่ำกว่า 4 อาทิตย์ ทำให้ตับอักเสบ จะมีอัตราตายสูงมาก

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัส

การติดต่อ ในฝูงที่มีตัวป่วยจะมีการแพร่ระบาดของโรคได้รวดเร็ว การแพร่โรคโดยการกินและหายใจเชื้อไวรัสเข้าสู่ร่างกาย และลูกเปิดที่ป่วยสามารถถ่ายเชื้อไวรัสออกมากับอุจจาระ

อาการของโรค ลูกเปิดมีอาการยื่นซึม หลับตา เบื่ออาหาร อูจาระเหลว ลูกไม่ขึ้น นอนตะแคง ขากระตุกคล้ายพยุ่น้ำ เวลาตายขาจะเหยียดไปข้างหลัง และคอแอ่นไปพาดหลัง

การป้องกันและรักษาโรค ควรแยกเลี้ยงลูกเปิด อายุระหว่าง 3-4 สัปดาห์ ดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรือนที่ให้อาหารและน้ำ การสร้างภูมิคุ้มกันโรค โดยการฉีดไฮเปอร์อิมมูนซีรัม หรือให้วัคซีนตามคำแนะนำของสัตวแพทย์

การรักษา อาจทำโดยฉีดซีรัม

โรคพาร์โวไวรัส

เป็นโรคติดต่อที่สำคัญโรคหนึ่งของท่านและเปิดเทศ ทำให้มีอัตราการตายสูงมาก

สาเหตุ เกิดจากเชื้อไวรัส

การติดต่อ โรคนี้มีการติดต่อโดยผ่านทางไข่ฟัก และมีการแพร่โรคในตู้ฟัก สัตว์ปีกที่ป่วยจะถ่ายเชื้อไวรัสปนมากับอุจจาระ ทำให้มีการแพร่ของโรคในฝูงได้รวดเร็ว

อาการของโรค มีหลายรูปแบบ เช่น แบบเฉียบพลัน แบบค่อนข้างเฉียบพลัน และแบบเรื้อรัง ทั้งนี้ขึ้นกับอายุ พวกที่มีอายุน้อยกว่า 10 วัน มักพบเป็นโรคแบบเฉียบพลัน และมีอัตราการตายสูงถึง 100% ถ้าอายุมากกว่า 1 เดือน ไม่ค่อยพบอาการป่วย อาการที่พบ หงอยซึม เบื่ออาหาร ไม่มีแรง ท้องเสีย ถ่ายเป็นมูกขาว หรือมูกปนเลือด

การป้องกันและรักษาโรค มีการจัดการภายในฟาร์มตามหลักสุขาภิบาล และสร้างภูมิคุ้มกันโรค โดยการให้วัคซีนตามคำแนะนำของสัตวแพทย์ โรคนี้ไม่มียารักษาโดยตรง

โรคบิด

เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อโปรโตซัว ซึ่งมีผลโดยตรงต่อลำไส้ คือ โปรโตซัว จะทำลายผนังบุลำไส้ ทำให้ลำไส้อักเสบ พบโรคนี้ได้บ่อย เมื่ออุณหภูมิ และความชื้นในโรงเรือนสูง หรือวัสดุรองพื้นเปียกชื้นเสมอๆ

สาเหตุ เกิดจากเชื้อโปรโตซัว

การติดต่อ โดยการกินโอโอซิสต์ เข้าไป

อาการของโรค ชนิดที่ไม่รุนแรง อาจทำให้ไก่อ้วยเล็กน้อย หรือไม่ป่วยเลย แต่โปรโตซัวชนิดรุนแรง จะทำให้ไก่ท้องเสีย ถ่ายเป็นเมือก หรือ เป็นเลือด อาการโดยทั่วไป ไก่จะหงอยซึม กินอาหารน้อย หนาวสั่น ยืนหรือนอน สุ่มกัน โลหิตจาง ผิวน้ำหนังจะซีด และตาย ส่วนไก่ที่เป็นโรคเรื้อรัง ไก่จะไม่ค่อยกินอาหาร ผอมซีด โลหิตจาง น้ำหนักลดลงมาก ขนยุ่ง ไข่ลด

ไก่อ้วยจะท้องเสีย อุจจาระเป็นเลือด

การป้องกันและรักษาโรค ปรีกษาสัตวแพทย์ ตั้งแต่ไก่เริ่มป่วย การรักษา จะได้ผลดี ควรใช้ยาจำพวก แอมโปรเลียม ซัลฟาควิน็อกซาไลน์ โทลทราซูริล เป็นต้น การป้องกันโรคโดยหลีกเลี่ยงสิ่งรองพื้นเปียกชื้น โดยเฉพาะรอบๆ ที่ให้น้ำ และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันโรค ให้ไก่โดยการให้วัคซีน

โรคพยาธิ

โรคพยาธิภายนอก

พยาธิภายนอก ได้แก่ เหา หมัด ไร ที่อาศัยอยู่ตามผิวหนังและขนของไก่ จะดูดเลือด และกัดกินเซลล์ผิวหนังและขนไก่ รบกวนไก่ทั้งกลางวันและกลางคืน ทำให้ไก่อ่อนแอ ซุปพอม ให้ผลผลิตต่ำ และมีโรคอื่นแทรกซ้อนได้ง่าย

การรักษา โดยใช้ยากำจัดพยาธิภายนอกที่มีจำหน่ายหลายชนิดในตลาด เช่น ฟลูเมธริน 6% ใช้ผสมน้ำสำหรับจุ่ม อบหรือฉีดพ่นบนตัวสัตว์ โดยใช้ ฟลูเมธริน 1 ส่วนผสมน้ำ 2,000 ส่วน (ยา 1 มิลลิลิตร ต่อน้ำ 2 ลิตร)

โรคพยาธิภายใน

พยาธิภายในที่สำคัญ ได้แก่ พยาธิตัวกลม พยาธิเส้นฝอย และพยาธิตัวแบน ที่จะดูดกินอาหารในลำไส้ ทำให้ไก่อ่อนเพลีย ซุปพอม ขนหยาบ เจริญเติบโตช้า ท้องเสีย ในไก่ไข่จะทำให้อัตราการไข่ลดลงได้

การป้องกันและรักษาพยาธิตัวกลม

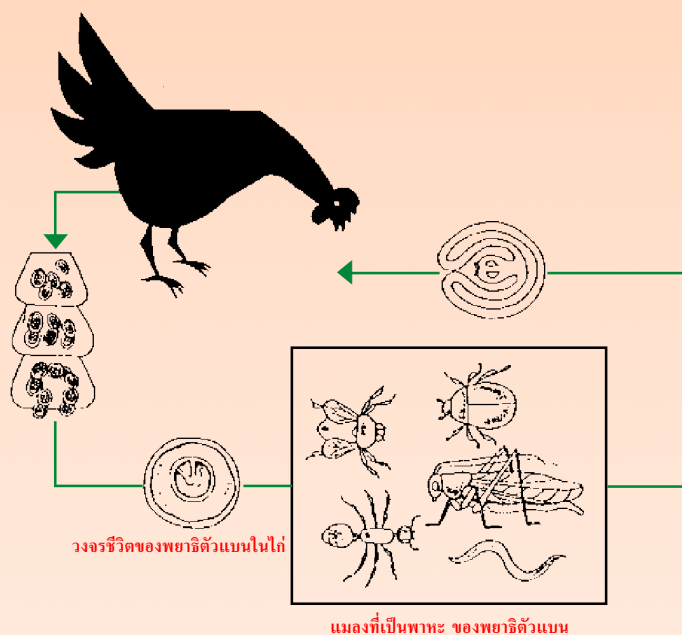
การสุขาภิบาลที่ดี จะทำให้การเกิดโรคพยาธิในไก่น้อยลงได้ แต่อย่างไรก็ตามควรให้ยาถ่ายพยาธิด้วย

สำหรับพยาธิตัวกลม ใช้ยาฟวกปีปเปอร์ราซิน ขนาด 150 - 250 มิลลิกรัม ต่อน้ำหนักตัวไก่ 1 กิโลกรัม ผสมลงในอาหารให้ไก่อายุได้ 3 เดือน แล้วต่อไปให้ซ้ำเป็นระยะๆ ทุก 3 - 4 เดือน จะช่วยให้ไก่สมบูรณ์แข็งแรงขึ้นหรือจะใช้น้ำมะเกลือคั้นกรอกให้ไก่กินเพื่อถ่ายพยาธิตัวกลมก็ได้ผล

การป้องกันและรักษาพยาธิตัวแบน

พยาธิตัวแบน ติดต่อกันได้โดยมีพาหะของพยาธิ คือ เมื่อพยาธิหลุดจากลำไส้ติดมากับอุจจาระไก่เป็นปล้องๆ ขนาดเท่าเมสิดข้าวสาร แต่ละปล้อง

จะมีไข่พยาธิอยู่เต็ม พวกแมลงต่างๆ มด ไล่เดือน ทาก และหอย จะกิน ไข่พยาธิเข้าไปเจริญเติบโตต่อไป เมื่อไก่อากิน แมลงพาหะที่มีตัวอ่อนของ พยาธิตัวพาหะจะถูกย่อยเป็นอาหาร แต่พยาธิตัวอ่อนจะอยู่ในลำไส้ของไก่ และเจริญเติบโตเป็นตัวแก่มีปล้อง หลุดออกมากับอุจจาระวนเวียนเช่นนี้ เรื่อยไป

การควบคุมพยาธิตัวแบน จึงทำได้โดยการกำจัดแมลง มด ไล่เดือน ทาก และหอย ที่เป็นพาหะของพยาธิให้หมดจากบริเวณที่เลี้ยงไก่ โดยการ รักษาความสะอาดคอก เล้า หรือที่เลี้ยงไก่อย่าให้เป็นที่อยู่อาศัยของพาหะ เหล่านั้น การใช้ยาถ่ายพยาธิตัวแบนในไก่ เช่น ยามีเบนดาโซล ชนิดเม็ด ขนาด 100 มิลลิกรัม 1 เม็ด ต่อน้ำหนักไก่ 3-5 กิโลกรัม ป้อนให้กิน 3 ครั้ง วันเว้นวัน

พยาธินันท์ดา

พยาธินันท์ดามักพบเสมอในไก่ที่เลี้ยงปล่อยให้หากินตามที่รก หรืออยู่ในเล้าที่มีแมลงสาบอาศัยอยู่ จะพบว่า นันท์ดาไก่มีพยาธิตัวเล็กๆ สีขาว ขนาดยาวประมาณครึ่งเซนติเมตร อาศัยอยู่ที่มุมตาด้านหัวตาของไก่

สาเหตุ แมลงสาบเป็นพาหะชั่วคราว ที่พยาธิจะไปเจริญเติบโตจากไข่เป็นตัวอ่อนอยู่ภายในตัวแมลงสาบ เมื่อไก่กินแมลงที่มีไข่ของพยาธิชนิดนี้เข้าไปจะทำให้ตัวอ่อนของพยาธิในแมลงสาบ เคลื่อนตัวจากปากของไก่เข้าไปทางช่องจมูก แล้วเข้าไปในท่อน้ำตา ไปอาศัยอยู่ที่มุมตาด้านหัวตาของไก่

การติดต่อ โดยไก่กินแมลงแมลงสาบที่มีไข่หรือตัวอ่อนของพยาธิเข้าไป

อาการ ไก่จะกระพริบตาบ่อยๆ น้ำตาไหล ถูตาด้วยหัวปีก พยาธิจะทำให้ตาไก่อักเสบเป็นหนอง ตาบวมปิด

การป้องกันและรักษา ในฟาร์มและบริเวณโรงเรือน ที่เก็บอาหาร ต้องรักษาความสะอาด อย่าให้รกรุงรังเป็นที่อาศัยของแมลงสาบ การรักษาโดยใช้ไม้พันสำลี เช็ดเอาหนองที่นันท์ดาออก แล้วใช้น้ำเกลือ หรือน้ำมะเกลือ คั้นหยอดนันท์ดา แล้วเช็ดเอาพยาธิออก หยอดตาด้วยยาหยอดตาที่มียาปฏิชีวนะ เช่น คลอแรมเฟนิคอล เพื่อลดการอักเสบของตา วันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็น

โปรแกรมวัคซีนสำหรับเป็ด และห่าน

อายุ	วัคซีนที่ใช้	
	กาฬโรคเป็ด	อหิวาต์เป็ดไก่
3-4 สัปดาห์	✓	✓
10-12 สัปดาห์	✓	✓
ทุก ๆ 3 เดือน		✓
ทุก ๆ 6 เดือน	✓	
วิธีให้	ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ	ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ/ใต้ผิวหนัง

โปรแกรมวัคซีนสำหรับไก่ไข่และไก่พันธุ์

อายุ	วัคซีนที่ใช้						
	อหิวาต์ เปิด-ไก่	นิวคาสเซิล เชื้อเป็น สเตรน ลาโซต้า	นิวคาสเซิล เชื้อตาย สเตรน ลาโซต้า	กัมโบโรเชื้อเป็น สเตรน ชี ยู วัน เอ็ม	กัมโบโรเชื้อตาย สเตรน ชี ยู วัน เอ็ม	หลอดลม อักเสบติดต่อ ในไก่	ฝีดาษไก่
5-7 วัน						✓	
7-10 วัน		✓					
14 วัน				✓			
14-21 วัน						✓	
3 สัปดาห์		✓					
5 สัปดาห์	✓			✓			✓
8 สัปดาห์		✓					
16 สัปดาห์		✓	✓				
18 สัปดาห์					✓		
ทุก ๆ 6-8 สัปดาห์		✓	✓				
ทุก ๆ 12 สัปดาห์	✓					✓	
วิธีให้	ฉีดเข้า กล้ามเนื้อ/ ใต้ผิวหนัง	หยอดตา/จุมูก, ละลายน้ำ, สเปรย์/พ่นละออง	ฉีดเข้า กล้ามเนื้อ/ ใต้ผิวหนัง	ละลายน้ำ	ฉีดเข้า กล้ามเนื้อ/ ใต้ผิวหนัง	หยอดตา/ จุมูก	แทงปีก

โปรแกรมวัคซีนสำหรับไก่เนื้อ

อายุ	วัคซีนที่ใช้		
	หลอดลมอักเสบ ติดต่อในไก่	นิวคาสเซิลเชื้อเป็น สเตรน ลาโซต้า	กัมโบโรเชื้อเป็น สเตรน ชี ยู วัน เอ็ม
5-7 วัน	✓		
7-10 วัน		✓	
14 วัน			✓
14-21 วัน	✓		
21 วัน		✓	
วิธีให้	หยอดตา/จุมูก	หยอดตา/จุมูก, ละลายน้ำ สเปรย์/พ่นละออง	ละลายน้ำ

ข้อควรทราบในการทำวัคซีนสัตว์ปีก

ข้อควรทราบและข้อควรปฏิบัติ

1. ทำวัคซีนให้แก่สัตว์ที่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง และไม่เป็นโรคเท่านั้น
2. ศึกษารายละเอียดการเก็บรักษา และการทำวัคซีนตามคำแนะนำเฉพาะของวัคซีนแต่ละชนิด เพื่อให้วัคซีนมีประสิทธิภาพดีที่สุด และสามารถเก็บรักษาได้นาน
3. ใช้วัคซีนตามคำแนะนำของสัตวแพทย์เท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีโรคระบาดเกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดโรคระบาดในบริเวณใกล้เคียง
4. วัคซีนสามารถใช้จนถึงวันหมดอายุที่ระบุไว้ข้างขวด
5. อย่าให้วัคซีนถูกความร้อนหรือแสงแดด และต้องให้วัคซีนครบตามขนาดที่กำหนดไว้
6. สัตว์ที่กำลังจะนำไปส่งโรงเชือด ควรเว้นช่วงเวลาตามคำแนะนำของวัคซีนแต่ละชนิด
7. วัคซีนที่เหลือจากการใช้ควรทิ้ง เพื่อหลีกเลี่ยงจากการปนเปื้อนด้วยเชื้อโรคอื่น ซึ่งจะทำให้คุณภาพวัคซีนลดลงและเป็นอันตรายในการนำไปใช้ครั้งต่อไป
8. ขวดบรรจุวัคซีนหรือภาชนะที่ใช้ในการผสมวัคซีน เมื่อใช้แล้ว ควรดัดหรือเผาทำลายเชื้อก่อนทิ้ง โดยเฉพาะวัคซีนเชื้อเป็น
9. ต้องให้วัคซีนช้าเมื่อหมดระยะความคุ้มโรคของวัคซีนแต่ละชนิด
10. วัคซีนแบบที่ต้องผสมกับน้ำยาละลาย เมื่อผสมแล้วต้องใช้ให้หมดภายใน 2 ชั่วโมง ระหว่างนั้นต้องเก็บในกระติกน้ำแข็ง

11. วัคซีนที่เสื่อมสภาพ หมดอายุ มีการปนเปื้อน หรือสีของวัคซีนเปลี่ยนไป ห้ามนำมาใช้
12. การให้วัคซีนให้ได้ผล ต้องพยายามให้แก่สัตว์ทุกตัวในหมู่บ้าน ยิ่งปริมาณสัตว์ที่ได้รับวัคซีนมาก ระดับภูมิคุ้มโรคในฝูงก็ยิ่งสูง โอกาสที่เกิดโรคระบาดจึงมีน้อย
13. การให้วัคซีนเพื่อสร้างระดับความคุ้มโรคในแม่พันธุ์ สามารถถ่ายทอดภูมิคุ้มกันให้ลูกได้ในระยะแรกเกิด
14. สัตว์จะป่วยหลังจากได้รับเชื้อโรคหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปริมาณและความรุนแรงของเชื้อโรคที่เข้าสู่ร่างกายสัตว์ ไม่ควรหวังผลจากการให้วัคซีนแต่เพียงอย่างเดียว การป้องกันการติดโรคจากแหล่งอื่น การจัดการและการสุขาภิบาลที่ดีจะช่วยป้องกันการเกิดโรคได้ดีที่สุด

รูปแบบของวัคซีน

วัคซีนป้องกันโรคต่างๆ ที่กรมปศุสัตว์ผลิตขึ้นมีอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบคือ

1. วัคซีนบรรจุขวดแบบน้ำหรือน้ำมัน พร้อมฉีดยา วัคซีนแบบนี้ก่อนใช้ให้เขย่าขวดให้วัคซีนผสมเป็นเนื้อเดียวกัน แล้วใช้เข็มฉีดยาดูดมาใช้ได้ทันที
2. วัคซีนที่ต้องผสมก่อนใช้ วัคซีนชนิดนี้จะมี 2 ส่วน คือ ตัววัคซีนจะอยู่ในขวดลักษณะแห้งเป็นก้อนหรือผงส่วนหนึ่ง และน้ำยาละลายซึ่งจะอยู่ในขวดแยกต่างหากอีกส่วนหนึ่ง

ตำแหน่งบนตัวสัตว์ที่จะใช้ฉีดวัคซีน

สัตว์ปีก

1. ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ ใช้เข็มเบอร์ 21-22 ยาว 1/2 นิ้ว
บริเวณกล้ามเนื้อหน้าอก หรือกล้ามเนื้อโคนขาหลัง ฉีดเข้ากล้ามเนื้อหน้าอกจะมีความปลอดภัยสูงกว่าฉีดเข้ากล้ามเนื้อขาหลัง เนื่องจากกล้ามเนื้อขาหลังมีเส้นประสาทใหญ่พาดผ่าน
2. ฉีดเข้าใต้ผิวหนัง ใช้เข็มเบอร์ 20-21 ยาว 1/2 นิ้ว บริเวณหลังคอ
3. หยอดตา ดึงหนังตาล่าง หยดวัคซีนด้วยหลอดหยดลงที่ตา
4. หยอดจมูก ใช้นิ้วมือปิดจมูกข้างหนึ่งแล้วหยดวัคซีนที่รูจมูกอีกข้างหนึ่ง เมื่อสัตว์สูดวัคซีนแล้วจึงปล่อยนิ้ว
5. แหว่งปีก ใช้เข็มรูปส้อมจุ่มวัคซีนในขวดให้มิดเข็ม แหว่งที่พังผืดของปีก (Wing Web) อย่าให้ถูกเส้นเลือด

ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ

หยอดตา

หยอดจมูก

แหว่งปีก

การใช้วัคซีนป้องกันโรคระบาดของไก่-เป็ด

การใช้วัคซีนป้องกันโรคในไก่-เป็ด มีปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งจากสภาพการเลี้ยง พื้นที่เลี้ยงที่แตกต่างกัน ปัญหาของโรคก็อาจแตกต่างกันไปรวมทั้งขบวนการผลิตวัคซีนที่แตกต่างกันของวัคซีนแต่ละชนิด ดังนั้นจึงไม่อาจกำหนด ระยะเวลาในการทำวัคซีนที่แน่นอนตายตัว ขอให้เกษตรกรที่จะทำวัคซีนให้กับสัตว์เลี้ยงของตนปฏิบัติตามคำแนะนำ ตามวิธีการใช้วัคซีนชนิดนั้นๆ ในส่วนของกรมปศุสัตว์ ได้ผลิตวัคซีนป้องกันโรคระบาดของไก่-เป็ด ไว้จำนวน 8 ชนิด เพื่อใช้ในการป้องกันโรคที่สำคัญ จำนวน 6 โรคด้วยกัน คือ

วัคซีนป้องกันโรคระบาดของไก่-เป็ด

วัคซีนอหิวาต์เป็ด-ไก่

วัคซีนนิวคาสเซิลเชื้อเป็น
สเตรน ลาโซด้า

วัคซีนนิวคาสเซิลเชื้อตาย
สเตรน ลาโซด้า

วัคซีนกัมโบโรเชื้อเป็น
สเตรน ซี ยู วัน เอ็ม

วัคซีนกัมโบโรเชื้อตาย
สเตรน ซี ยู วัน เอ็ม

วัคซีนหอดคลมอักเสบติดคอ
ในไก่

วัคซีนฝีดาษไก่

วัคซีนกาฬโรคเป็ด

1. วัคซีนฮิวาต์เปิด-ไก่
2. วัคซีนนิวคาสเซิลเชื้อเป็น สเตรน ลาโซต้า
3. วัคซีนนิวคาสเซิลเชื้อตาย สเตรน ลาโซต้า
4. วัคซีนกัมโบโรเชื้อเป็น สเตรน ซี ยู วัน เอ็ม
5. วัคซีนกัมโบโรเชื้อตาย สเตรน ซี ยู วัน เอ็ม
6. วัคซีนหลอดลมอักเสบในไก่
7. วัคซีนฝีดาษไก่
8. วัคซีนกาฬโรคเป็ด

ข้อควรคำนึงก่อนจะทำวัคซีนไก่-เป็ด

1. สุขภาพและอายุไก่-เป็ด

สุขภาพ ไก่ เป็ด ต้องสมบูรณ์แข็งแรง สัตว์จึงจะสร้างภูมิคุ้มกันโรคตอบสนองต่อวัคซีนได้ดีที่สุด ถ้าไก่ เป็ด มีสุขภาพหรือสภาพที่บ่งบอกถึงความผิดปกติ ขอให้ปรึกษาสัตวแพทย์เพื่อเลื่อนกำหนดการให้วัคซีนออกไป

อายุ ไก่ เป็ด ที่มีอายุน้อย ความพร้อมของระบบการสร้างภูมิคุ้มกันโรค ยังพัฒนาไม่สมบูรณ์เต็มที่ ดังนั้น ถ้าจำเป็นต้องทำวัคซีน วัคซีนตัวอายุน้อย ควรพิจารณาถึงการทำวัคซีนซ้ำ

2. ความพร้อมในการทำวัคซีน ได้แก่ วัคซีน อุปกรณ์ที่จะต้องใช้ในการทำวัคซีน และคนที่จะทำวัคซีน กรณีที่คนที่จะเป็นผู้ทำวัคซีน ต้องตระเวนทำวัคซีนให้กับเล้าต่างๆ ต้องแน่ใจว่า บุคคลนั้นจะไม่นำพาโรคมายังเล้าหรือโรงเรือนที่จะทำวัคซีน

3. สภาพแวดล้อม ควรทำวัคซีนไก่-เป็ด ช่วงอากาศเย็น และไม่มีลมโกรก ไก่ เป็ดจะได้ไม่เครียดมาก

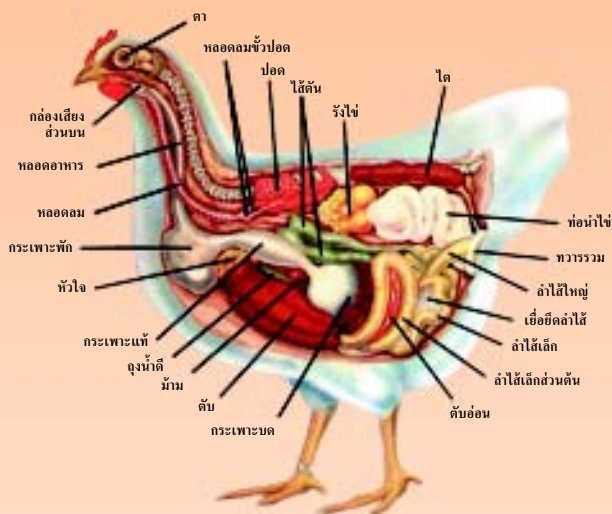
เอกสารประกอบการเรียนเรียง

รศ.น.สพ.ดร.จิโรจ ศศิปรียจันทร์. 2541. **คู่มือโรคไก่.**

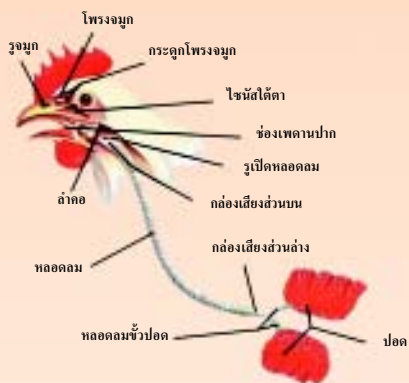
รศ.น.สพ.ดร.จิโรจ ศศิปรียจันทร์. 2543. **การจัดการและโรคสำคัญในไก่เนื้อ.**

ดร.วรพี สุวัฒน์วิโรจน์. 2522. **โรคสัตว์ปีก.**

Calnek. B.W., John Barnes, H., Beard, C.W., Reid, W.M. and Yoder, H.W., Jr. 1991. Disease of Poultry. 9th ed. Iowa State University Press, Ames, Iowa.

แสดงอวัยวะต่าง ๆ

ระบบหายใจ

ระบบย่อยอาหาร